

บทที่ 5

สรุปผลการดำเนินงานของโครงการ และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการดำเนินงานของโครงการ

ภาพรวมของการดำเนินงานตลอดระยะเวลา 2 ปีที่ผ่านมา สามารถสรุปได้ ดังนี้

ด้านที่ 1 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาโครงการ จากวัด หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง

- ทุกวัดมีการติดตั้งอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ และให้บริการอินเทอร์เน็ตสาธารณะของวัด และเปิดการใช้งานให้พระสงฆ์ ชุมชนและหน่วยงานเข้ามาใช้งานเรียบร้อยแล้ว จากพื้นที่นำร่องดังกล่าว ทำให้โครงการมีองค์ความรู้ในด้านการประยุกต์ใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารในเขตพื้นที่สาธารณะของวัด การเลือกใช้โปรแกรมลิขสิทธิ์ที่เหมาะสม การติดตั้งระบบ Free Wi-fi เพื่อให้คำแนะนำแก่วัดขยายผลที่สนใจอยากใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเข้ามาช่วยสนับสนุนกิจการด้านต่าง ๆ ของวัดได้ โดยสามารถสรุปเป็นงบประมาณการติดตั้งระบบอุปกรณ์และครุภัณฑ์ตั้งต้นต่อวัด โดยเฉลี่ยอยู่ที่ 160,234.50 บาท (หนึ่งแสนหกหมื่นสองร้อยสามสิบบาทห้าสิบบสตางค์)
- วัดที่เข้าร่วมโครงการมีการจัดสรรงบประมาณและการระดมทุนเพื่อพัฒนาวัด ตามผังแม่บท โดยเกิดผลการพัฒนาที่ชัดเจนแล้วในหลายวัด
 - 3 วัดในโครงการ ได้แก่ วัดสุทธิวราราม วัดนายโรง วัดไผ่เหลือง ที่ได้มีการเปิดศูนย์การเรียนรู้อย่างเป็นทางการเรียบร้อยแล้ว คิดเป็นงบประมาณรวมกว่า 3,000,000 บาท
 - อยู่ระหว่างการปรับปรุงอาคารให้เป็นพื้นที่เพื่อการเรียนรู้จำนวน 2 วัด มูลค่าการก่อสร้าง 1,100,000 บาท ได้แก่ วัดอิสานนครราชสีมา , มูลค่าการก่อสร้างประมาณ 200,000 บาท ได้แก่ วัดจากแดง
 - รับมือแบบปรับปรุงศูนย์การเรียนรู้ไปเรียบร้อยแล้ว อยู่ระหว่างกระบวนการระดมทุนเพื่อพัฒนาอีก 5 วัด ได้แก่ วัดทองเนียม, วัดภูเขาทอง, วัดอุโมงค์สวนพุทธธรรม, วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร, วัดควนอุโบสถ
- เกิดกระบวนการมีส่วนร่วม ในวัดของโครงการ ในด้านต่าง ๆ ดังนี้
 - กระบวนการออกแบบอย่างมีส่วนร่วมในการปรับปรุงหอสมุดธรรมโฆษณวัดอุโมงค์ จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีผู้เข้าร่วมกระบวนการคือ ตัวแทนวัด นักออกแบบอาสาสมัคร ผู้ใช้งานพื้นที่ เจ้าหน้าที่ดูแลห้องสมุดและตัวแทนจากทางโครงการ
 - กระบวนการออกแบบอย่างมีส่วนร่วม การออกแบบปรับปรุงพื้นที่ศูนย์การเรียนรู้วัดนายโรง ในการระบุแนวทางในการพัฒนาทางด้าน ICT และแต่งตั้งคณะกรรมการของวัด
 - นำผลจากกระบวนการออกแบบอย่างมีส่วนร่วมที่เคยจัดทำร่วมกันระหว่างวัดสุทธิวราราม นักเรียนโรงเรียนวัดสุทธิวราราม เกี่ยวกับการออกแบบปรับปรุงอาคารศาลาอภิธรรม 4 ชั้น ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้พระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคมของ มาต่อยอดในการออกแบบพื้นที่การใช้งานภายในศูนย์การเรียนรู้

- การนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการออกแบบอาคารศูนย์บริการนักท่องเที่ยว มาต่อยอดในแผนการพัฒนาวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อรองรับการเป็นมรดกโลก
- การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการให้บริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงในพื้นที่ของวัด มารองรับการจัดการศึกษาของวัด ในพื้นที่วัดไผ่เหลือง จังหวัดนนทบุรี, วัดจากแดง จังหวัดสมุทรปราการ, วัดนายโรง กรุงเทพมหานคร, วัดอิสาน จังหวัดนครราชสีมา, วัดภูเขาทอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, วัดควนอุโบสถ จังหวัดนครศรีธรรมราช
- การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการให้บริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงในพื้นที่ของวัด มารองรับการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและการจัดอบรมต่าง ๆ ได้แก่ วัดทองเนียม, วัดสุทธิวาราม, วัดอุโมงค์สวนพุทธธรรม

ด้านที่ 2 การเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้

เกิดเครือข่ายการพัฒนาวัดให้เป็นพื้นที่สุขภาวะ จากการจัดกิจกรรมและกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในโครงการ ร่วมกับองค์กรกลุ่มเป้าหมาย ทั้งพระสงฆ์ ชุมชน และหน่วยงานราชการ รวมถึงกลุ่มวิชาชีพด้านการออกแบบ สถาบันการศึกษา และกลุ่มอาสาสมัครต่างๆ ประกอบด้วย

- ในการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการของโครงการจำนวน 4 ครั้ง มีพระสงฆ์และฆราวาส กว่า 200 รูป/คน จาก 35 วัด (กุมภาพันธ์ 2562) เข้าร่วมกิจกรรม โดยมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและพัฒนาผลงานด้านการผลิตสื่อดิจิทัลร่วมกันอย่างต่อเนื่อง โดยวัดได้มีความจำนงจะขอจัดอบรมเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเผยแพร่ธรรมโดยขอให้ทางโครงการเข้ามาช่วยเป็นพี่เลี้ยงในการจัดอบรม ได้แก่ วัดไผ่เหลือง จังหวัดนนทบุรี, วัดอิสาน จังหวัดนครราชสีมา ในช่วงเดือนเมษายน-พฤษภาคม 2562
- มีการเข้าร่วมเป็นวิทยากรถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับโครงการ จำนวน 9 บริษัท/หน่วยงาน และ บุคคล/กลุ่ม ได้แก่
 - บริษัททรูคอร์ปอเรชั่น จำกัด
 - บริษัทเรดดีแพลนเน็ต จำกัด
 - บริษัทคูอินไทย จำกัด
 - มูลนิธิคนเห็นคน
 - กลุ่ม Dhamma on Lens
 - โครงการ FAI-FAH โดยมูลนิธิทีเอ็มบีเพื่อจุดประกายเยาวชน
 - คุณทรงกลด บางยี่ขัน บรรณาธิการและผู้ก่อตั้งนิตยสารออนไลน์ The Cloud
 - คุณศิริเกล้า พิสิทธิคุณ อาจารย์พิเศษคณะนิเทศศาสตร์มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
 - คุณยุรชฎา ชาติสุทธิชัย ผู้สื่อข่าว wisdom tv มหาวิทยาลัยรังสิต

- การพัฒนาเนื้อหาและประเด็นการจัดอบรมให้กับวัดในโครงการและวัดร่วมเรียนรู้
 - รายละเอียดเนื้อหาการอบรม เรื่อง “อินโฟกราฟิกเพื่อการเผยแพร่ธรรม” โดยสถาบันอาศรมศิลป์ร่วมกับมูลนิธิคนเห็นคน
 - รายละเอียดเนื้อหาในการอบรม เรื่อง “สร้างสรรค์เนื้อหาอย่างไรให้วัดถึงคน คนถึงธรรม” โดยพระอาจารย์จากกลุ่ม Dhamma on Lens ร่วมกับคุณทรงกลด บางยี่ขัน
 - รายละเอียดเนื้อหาในการอบรม เรื่อง “การผลิตสื่อวิดีโอ สร้างสรรค์...เพื่อการเผยแพร่ธรรมะ” ร่วมกับ พระอาจารย์เอกชัย อรินทโม กลุ่ม Dhamma on Lens คุณศิริเกล้า พิสิทธิคุณ อาจารย์พิเศษคณะนิเทศศาสตร์มหาวิทยาลัยกรุงเทพและคุณยุรชฎี ชาติสุทธิชัย ผู้สื่อข่าว wisdom tv มหาวิทยาลัยรังสิต
- การจัดกิจกรรมถวายองค์ความรู้ให้กับวัดในโครงการ
 - หน่วย “ไฟฟ้า” ภายใต้มูลนิธิ ทีเอ็มบี มีแผน จัดอบรมเรื่อง “How to Create Content ธรรมะทันสมัยอย่างยั่งยืน” ในระหว่างวันที่ 30-31 ตุลาคม 2561 โดยเป็นการต่อยอดจากการหารือร่วมกับโครงการไว้เมื่อวันที่ 22 เมษายน 2561
- เข้ามาสนับสนุนการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เผยแพร่และจัดกิจกรรมการเรียนรู้
 - บริษัท ซีพีออลล์ ศูนย์กระจายสินค้าจังหวัดนนทบุรี ส่งพนักงานเข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การตัดต่อวิดีโอพื้นฐานเพื่อการเผยแพร่ธรรมะครั้งที่ 1” ณ วัดไผ่เหลือง จังหวัดนนทบุรี จำนวน 30 ท่าน ระหว่างวันที่ 24-25 กุมภาพันธ์ 2562 เพื่อเข้ามาช่วยวัดในการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ของวัด

ด้านที่ 3 ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์

- วัดในโครงการเล็งเห็นความสำคัญ โดยจัดให้มีบุคลากรที่เข้ามาสนับสนุนงานด้านการใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศ เกิดการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์โดยวัดของโครงการอย่างต่อเนื่อง และร่วมเข้าอบรมพัฒนาองค์ความรู้กับโครงการ
- อาจารย์และนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตจรัลพงษ์ภูวนาถ เข้ามาร่วมสนับสนุนและต่อยอดเวปของห้องที่ทางโครงการและวัดได้ริเริ่มไว้

ด้านที่ 4 การสื่อสารเผยแพร่โครงการสู่สาธารณะ

เกิดการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ในรูปแบบต่างๆ เพื่อถ่ายทอดกระบวนการทำงานอย่างมีส่วนร่วมกับวัด ชุมชน และนักออกแบบ รวมถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และผลสำเร็จที่เห็นเป็นรูปธรรมของโครงการ ออกสู่สังคม ประกอบด้วย

- เพจเฟซบุ๊ก “วัดบันดาลใจ” เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข่าวสาร ความคืบหน้าของโครงการ และกิจกรรมจิตอาสาที่โครงการริเริ่มขึ้น รวมถึงสื่อสร้างสรรค์ต่างๆ ของโครงการ มีผู้ติดตามประมาณ 51,000คน (กุมภาพันธ์2562) มีคนเข้าไปกด Like และเข้าไปดูในโพสต์มากที่สุด ถึงกว่า 10,000 ครั้ง

- การเผยแพร่การจัดองค์ความรู้ผ่าน Facebook live จำนวน 4 ครั้ง รวมยอดวิวกว่า 10,000 ครั้ง
- เชื่อมโยงช่องทางการสื่อสารข่าวสารของวัด ผ่านเว็บไซต์ของโครงการวัดบันดาลใจ โดยอยู่ระหว่างการอบรมให้กับวัดในโครงการ เกี่ยวกับการใช้งานและการใส่ข้อมูลในเว็บไซต์ (Onsite Training) โดยบุคลากรของวัดกำลังเตรียมการด้านข้อมูลของวัดที่จะใช้ในการสื่อสาร

ด้านที่ 5 การสร้างการรับรู้แก่สังคมและการปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อการพัฒนาวัด

จากการดำเนินงานที่ผ่านมา ได้ทำให้เกิดความเข้าใจและทัศนคติของสังคมและผู้เกี่ยวข้อง ในทิศทางที่ดีขึ้น ทั้งในด้านความหวัง และความเป็นไปได้ในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาเป็นเครื่องมือในการสนับสนุนการพัฒนาวัด เพื่อสื่อสารธรรมะให้ให้กับชุมชนสังคม

- โครงการ “วัดบันดาลใจICT” เป็นที่รู้จักต่อสาธารณะมากขึ้น ทำให้ได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนในการดำเนินโครงการ และเกิดภาคีการทำงานที่กว้างขวางและมีผลสะท้อนมากขึ้น
- โครงการได้รับการยอมรับ และเกิดสัมพันธภาพที่ดีกับพระคุณเจ้าของวัดต่างๆ รวมถึงพระสงฆ์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพิ่มมากขึ้น เห็นได้จากผลตอบรับของวัดที่เข้ามาร่วมอบรมกับโครงการ

ตารางที่ 5.1 สรุปการทำงานกับเครือข่ายต่าง ๆ ในวัดของโครงการ และแผนการทำงานในระยะต่อไป

วัด	ภาคีเครือข่ายการทำงาน	บทบาทการทำงาน	แนวทางการทำงานต่อไป
วัดสุทธิวราราม	คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้พระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคม วัดสุทธิวราราม	บริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ฯ จัดอบรมธรรมะให้กับนักเรียนและประชาชน	ส่งเสริมให้เกิดการผลิตสื่อสร้างสรรค์ และนำมาใช้ในการจัดอบรมเยาวชนอย่างต่อเนื่อง
	โรงเรียนวัดสุทธิวราราม	ส่งนักเรียนเข้าร่วมอบรมธรรมะ ปีละ 2 ครั้ง ครั้งละ 8 วัน จำนวนนักเรียนที่เข้าอบรมต่อครั้ง ประมาณ 1,000 คน	
	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตจักรพงษ์ภูวนาถ	ร่วมพัฒนาเว็บไซต์ส่วนจองห้องพักของวัด ต่อยอดจากที่โครงการเคยพัฒนาไว้	- พัฒนาความร่วมมือขยายผลการใช้งานเวปจองห้องสู่วัดอื่น ๆ ในโครงการ
วัดนายโรง	คณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ICT วัดนายโรง	บริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ฯ จัดกิจกรรมโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนายโรง	ส่งเสริมให้เกิดการผลิตสื่อสร้างสรรค์ และนำมาใช้ในการจัดอบรมเยาวชนอย่างต่อเนื่อง
	โรงเรียนมัธยมวัดนายโรง	ส่งนักเรียนเข้าร่วมอบรมธรรมะ และร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด	
	FAIFAH by TMB Foundation	จัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่บุคลากรของวัดในหัวข้อ “HOW to Create Content ธรรมะทันสมัยอย่างยั่งยืน”	- พัฒนาความร่วมมือขยายผลการจัดกิจกรรมสู่วัดอื่น ๆ ในโครงการ

วัด	ภาคีเครือข่ายการทำงาน	บทบาทการทำงาน	แนวทางการทำงานต่อไป
วัดทองเนี้ยว	คณะกรรมการของวัด	บริหารจัดการ การจัดการคอร์สอบรมปฏิบัติธรรม การบวช	- สนับสนุนให้เกิดการพัฒนาเนื้อหาเรื่องคู่มือการบวช 15 วัน เพื่อใช้เผยแพร่ให้แก่วัดอื่น ๆ ทั่วประเทศ
	กลุ่มเครือข่ายเนกขัมมะวัดทองเนี้ยวและลูกศิษย์วัด	สนับสนุนช่วยเหลืองานเจ้าอาวาส ในส่วนงานต่าง ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย	
วัดจากแดง	คณะกรรมการของวัด	บริหารจัดการวัดตามที่ได้รับมอบหมาย	- สนับสนุนให้เกิดการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับการศึกษาบาลีใหญ่ให้สามารถเข้าใจได้ง่าย เพื่อใช้เผยแพร่ในวงกว้าง โดยอาจจัดการให้ความรู้ด้านการผลิตสื่อแก่พระและฆราวาสที่มาเรียน
	คณาจารย์สถาบันบาลีโพธิยาลัย	จัดการเรียนการสอน สถาบันบาลี โพธิยาลัย	
	พระนักศึกษา และนักศึกษาของสถาบันบาลีโพธิยาลัย		
วัดไร่เหือง	คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้	บริหารจัดการการใช้งานพื้นที่ศูนย์ การกำหนดกิจกรรม การประสานงานกิจกรรม	- สนับสนุนให้เกิดการพัฒนาสื่อการเรียนรู้สำหรับเยาวชน โดยเยาวชนจากกลุ่มอาสาสมัครเด็กมรรคง่ายเพื่อใช้เผยแพร่ในวงกว้าง
	กลุ่มอาสาสมัครเด็กมรรคง่าย	ครูอาสาสมัครสอนเด็กนักเรียนทุกวันอาทิตย์	
	บริษัท ซีพีออลล์ศูนย์กระจายสินค้านนทบุรี	สนับสนุนการจัดทำสื่อการเรียนรู้ และสนับสนุนการพัฒนาอาคารสถานที่	

วัด	ภาคีเครือข่ายการทำงาน	บทบาทการทำงาน	แนวทางการทำงานต่อไป
วัดภูเขาทอง	กลุ่มเด็กวัดภูเขาทอง	สนับสนุนช่วยเหลืองานเจ้าอาวาส ในส่วนงานต่าง ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย	- ผลักดันให้เกิดการพัฒนาเนื้อหาของวัด ในด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน - ประสานเครือข่ายการทำงานด้านการพัฒนาสื่อให้กับวัด
	สำนักศิลปากรที่ 3 พระนครศรีอยุธยา	จัดทำข้อมูลทางโบราณคดี การบูรณะวัด	
	โรงเรียนสุคันทรืสหราษฎร์	ส่งนักเรียนมาเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เทอมละ ประมาณ 30 คน	
วัดอิสาน	คณะทำงานของวัด	บริหารจัดการวัดตามที่ได้รับมอบหมาย	- ส่งเสริมให้เกิดการผลิตสื่อสร้างสรรค์ และนำมาใช้ในการจัดอบรมเยาวชนอย่างต่อเนื่อง - เชื่อมเครือข่ายการทำงาน ผลักดันให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ในวัด
	โรงเรียนในเขตเทศบาลนคร นครราชสีมา	ส่งนักเรียนมาอบรมเยาวชนที่วัด เทอมละ ประมาณ 1,000 คน	
	กลุ่มโคราชเมืองศิลปะ	ขับเคลื่อนงาน เรื่องโคราชเมืองศิลปะ	
	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน	ขับเคลื่อนงานบริการวิชาการเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ของวัดในเขตเมืองเก่า	
วัดอุโมงค์สวนพุทธธรรม	คณะทำงานของวัด	บริหารจัดการวัดตามที่ได้รับมอบหมาย	- ส่งเสริมให้เกิดการผลิตสื่อสร้างสรรค์ และนำมาใช้ในการจัดอบรมเยาวชนอย่างต่อเนื่อง - เชื่อมเครือข่ายการทำงาน ผลักดันให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ในวัด
	กลุ่มลูกศิษย์วัดอุโมงค์	จัดกิจกรรมธรรมะสมสมัย	

ตารางสรุปการทำงานกับเครือข่ายต่าง ๆ ในวัดของโครงการ และแผนการทำงานในระยะต่อไป

วัด	ภาคีเครือข่ายการทำงาน	บทบาทการทำงาน	แนวทางการทำงานต่อไป
วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร	คณะทำงานของวัด	บริหารจัดการวัดตามที่ได้รับมอบหมาย	<ul style="list-style-type: none"> - ผลักดันให้เกิดการพัฒนาเนื้อหาของวัด เพื่อนำไปใช้ในอาคารศูนย์บริการนักท่องเที่ยว - ประสานเครือข่ายการทำงานด้านการพัฒนาสื่อให้กับวัด
	คณะทำงานมรดกโลก	ขับเคลื่อนงานด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารให้เป็นมรดกโลก	
	กลุ่มนักออกแบบอาสาสมัคร	พัฒนาแบบอาคารศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเพื่อรองรับการเป็นมรดกโลก	
วัดควนอุโบสถ	คณะทำงานของวัด	บริหารจัดการวัดตามที่ได้รับมอบหมาย	<ul style="list-style-type: none"> - ผลักดันให้เกิดการพัฒนาสื่อการเรียนรู้สำหรับการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม - ประสานเครือข่ายการทำงานด้านการพัฒนาสื่อให้กับวัด
	โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดควนอุโบสถ	จัดการเรียนการสอนให้แก่สามเณรจำนวน 48 รูป	

5.2 ข้อเสนอแนะ

- 1) ข้อเสนอแนะทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการใช้งานสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อประโยชน์สาธารณะและการส่งเสริมพระพุทธศาสนาและการใช้งานซอฟต์แวร์ที่มีลิขสิทธิ์ รวมถึงระบบการบริหารจัดการระบบต่าง ๆ

จากการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านICT และการสร้างสื่อธรรมะ เป็นการอบรมที่มีผลตอบรับที่ดี เห็นได้จากการที่มีพระสงฆ์และฆราวาสจากวัดในโครงการและวัดร่วมเรียนรู้ของโครงการเข้าร่วมจากทั่วทุกภูมิภาค จึงมีข้อเสนอแนะทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ดังนี้

- ควรมีการจัดการอบรมพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง โดยมีข้อพิจารณาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังนี้
 - แบ่งตามหัวข้อความสนใจและความจำเป็นในการใช้งาน
 - กำหนดระดับความรู้พื้นฐานที่จำเป็นของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ให้ชัดเจน
 - มีการขยายฐานการจัดกิจกรรมออกไปยังภูมิภาคต่าง ๆ
- ด้านพยายามผลักดันให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้ในวัดของโครงการให้เพิ่มขึ้น
- สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างวัดกับวัด โดยพยายามให้มีการสื่อสารร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ
- วัดกับองค์กรภาครัฐหรือเอกชนที่ดำเนินโครงการการอบรมด้าน ICT อยู่แล้ว หรือมีความสนใจให้มาเข้าร่วมเป็นวิทยากรอบรมพัฒนาทักษะ เพื่อขยายองค์ความรู้ให้มีความหลากหลายและรอบด้าน ทันต่อสถานการณ์
- จัดการระดมความเห็นเพื่อแลกเปลี่ยนและถอดบทเรียนจากการทำงานให้กับวัดในโครงการ รวมถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ภาศิเครือข่ายต่าง ๆ อย่างน้อย 1 ครั้ง เพื่อถอดองค์ความรู้ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ และหาแนวทางการขับเคลื่อนงานด้านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศของวัดต่อไปในอนาคต
- การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะ ควรดำเนินการโดยคำนึงถึงคุณประโยชน์ของเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีต่อพระพุทธศาสนา ในขณะเดียวกันนั้นก็ต้องมีแรงจูงใจให้วัดที่เข้ามาร่วมเรียนรู้สามารถการนำหลักธรรมที่เกี่ยวข้องมาเป็นเครื่องกำกับกับการใช้งานที่เหมาะสม เช่น 1) ความพอดีและความสันโดษ คือใช้เทคโนโลยีหรือเสพวัตถุแต่พอดี ทั้งในแง่เวลาและปริมาณ 2) มีสติ สติช่วยให้เราไม่หลงเพลินกับการเสพเทคโนโลยี รู้จักหยุดเมื่อถึงเวลา 3) ต้องรู้จักคุณและโทษ ของทุกสิ่งมีทั้งคุณและโทษ ใช้ให้มันเป็นคุณมากกว่าโทษ 4) แยกแยะ

ระหว่างคุณค่าแท้กับคุณค่าเทียม ใช้หรือบริโภคสิ่งต่าง ๆ โดยมุ่งคุณค่าแท้มากกว่าคุณค่าเทียม ย่อมแสดงให้เห็นว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างไม่ถูกต้องแล้วย่อมเกิดผลด้านลบไม่ว่าจะเป็นโดยส่วนตัวบุคคลหรือโดยส่วนรวมในวงกว้าง โดยตรงกันข้ามหากบุคคลใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างถูกต้องหรือผิดพลาดน้อยที่สุดย่อมเกิดประโยชน์อย่างมหาศาล

2) ข้อเสนอแนะทางในด้านการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ ให้กับวัดในโครงการ

- มุ่งเน้นให้วัดพัฒนาสื่อการเรียนรู้ด้วยตัวเอง โดยโครงการทำหน้าที่สนับสนุนให้เกิดการจัดอบรมเพิ่มเติมความรู้และการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างวัด
- รวบรวมจัดประเภทของสื่อธรรมและช่วยเผยแพร่สื่อดิจิทัลที่ทำในช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ เช่นเว็บไซต์ และโซเชียลมีเดียต่าง ๆ ให้กว้างขวางขึ้น
- ถอดองค์ความรู้จากผู้ที่มีประสบการณ์ ที่ร่วมเป็นวิทยากรให้กับโครงการออกมาเป็นคู่มือในด้านต่าง ๆ และจัดทำเป็น E-BOOK เช่น คู่มือการออกแบบหนังสือธรรมะ, การสื่อสาร, การสร้างเนื้อหาธรรมะที่ตอบโจทย์สังคมใหม่, การถ่ายภาพประกอบธรรมะ และกราฟฟิคงานวัด เป็นต้น

3) ข้อเสนอแนะทางในด้านการจัดกระบวนการมีส่วนร่วม

- สร้างเครือข่ายการทำงานในวัด ในด้านต่าง ๆ ในรูปแบบของอาสาสมัครที่เข้ามาช่วยงานวัด และการสร้างเครือข่ายการทำงานที่เปิดกว้างยอมรับความคิดเห็นที่หลากหลาย เป็นจุดเด่นที่ทำให้โครงการได้รับการตอบรับอย่างกว้างขวางจากวัดที่เข้าร่วมโครงการ และหน่วยงานทุกภาคส่วน ซึ่งควรยึดถือเป็นหลักสำคัญในการดำเนินงานต่อไป
- คำนึงถึงความยั่งยืน โดยการผลักดันให้เกิดคนทำงานในพื้นที่ของวัด โดยเฉพาะในส่วนของการบริหารจัดการ การผลิตสื่อของวัด
- รักษาความสัมพันธ์กับเครือข่ายที่เข้ามาร่วมโครงการในแต่ละวัด และขยายผลการทำงานในพื้นที่อื่น ๆ รวมถึงต่อยอดภาคีเครือข่ายที่มีความสนใจโครงการ
- สร้างกระบวนการเรียนรู้ระหว่างเครือข่ายที่เข้ามาสนับสนุนโครงการ เพื่อร่วมกันกำหนดแผนยุทธศาสตร์การทำงานต่อไปในอนาคต

4) ข้อเสนอแนะด้านการต่อยอดโครงการในอนาคต

- ขยายผลโดยการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในวัดอื่นๆ ที่สนใจ โดยอาจจะเริ่มต้นจากวัดซึ่งอยู่ภายใต้โครงการวัดบันดาลใจที่มีความพร้อม เช่น มีบุคลากรที่สนใจและอยากพัฒนาองค์ความรู้ มีพื้นที่ซึ่งทางวัดอยากปรับเปลี่ยนเป็นพื้นที่เพื่อการเรียนรู้ และมีศักยภาพในการระดมทุน
- การใช้แพลตฟอร์มการสื่อสารผ่านเว็บไซต์วัดบันดาลใจ ที่ถูกออกแบบไว้ให้สามารถรองรับการขยายผลให้กับวัดที่สนใจนำมาใช้เป็นช่องทางการสื่อสารระหว่างวัดและพุทธศาสนิกชนที่สนใจ
- ขยายผลการรับรู้เกี่ยวกับโครงการ สู่สาธารณะ โดยจัดทำเป็นคลิปวิดีโอ รวบรวมแนวคิดและผลการดำเนินงานของโครงการที่ผ่านมา โดยอาจดำเนินการต่อจากสารคดีของโครงการชุดที่ 1 :วัดบันดาลใจเดอะซีรีส์